

Indoevropské laryngály a jejich řecké a latinské střídnice

V historickém nástinu vokalismu indoevropských jazyků, zejména staré řečtiny a latiny, se vycházelo až zhruba do poloviny 20. stol. ze *základního souboru* předpokládaných indoevropských vokalických fonémů, tj. v podstatě jednak *krátkých monoftongů* *a, e, i, o, u*, jednak *dlouhých monoftongů* *ā, ē, ī, ō, ū*, a příp. i *krátkých diftongů* *ai, ei, oi, au, eu, ou*, pokládaných nejspíše za monofonémické (zatímco tzv. dlouhé diftongy *āi, ēi, ōi, āu, ēu, ōu* bývaly např. v klasické řečtině zpravidla hodnoceny jakožto bifonémické *ā+i, ē+i, ō+i, ā+u, ē+u, ō+u*). Navíc se počítalo s existencí redukované samohlásky *ə*, takzvaného „šva“ (nazvaného takto podle hebrejštiny), např. v ie. slově *patēr* „otec“, přitom příslušné historicko-gramatické úvahy bývaly doprovázeny výklady o pravidlech ve „střídání“ této základní řady monoftongů a diftongů ve světle teorie o tzv. indoevropském „ablautu“, závislém na slovním přízvuku (viz NIEDERLE-GROH-VARCL, *Mluvnice řeckého jazyka*, 3. vyd., Praha 1974, § 81-87).

Ve staré řečtině se přitom rozlišoval

a) „ablaut“ *kvantitativní*:

<i>plný</i> stupeň:	λείπω, λέλοιπα	φέρω, φως-φόρος	εἶδέναι, οἶδα
<i>redukováný/nulový</i> stupeň:	ἔλιπον	δί-φρος	ἰσμέν, ἰστέον
<i>zdloužený</i> stupeň:		φῶρ	

b) „ablaut“ *kvalitativní*:

e-ový stupeň	λείπω	φέρω	εἶδέναι
o-ový stupeň	λέλοιπα	φῶρ, φως-φόρος	οἶδα

V latině jsou stopy tohoto rozlišování méně výrazné (např. *tegō, tēxī, fīdus < feid-, foedus < foid-, fidēs; maiestās < mag-ies-stās, maius < mag-ios, maiōris < mag-iōsis, magis; dōnum, datus; sēmen, satus*. Méně nápadné jsou v češtině (*nesu, nosím; jsem, jsou*); nápadnější jsou však u germánských silných, příp. modálních sloves (něm. *singen, sang, gesungen; wissen, weiss*; angl. *sing, sang, sung*).

Místo *teorie indoevropského ablautu* se od 2. pol. 20. stol. (ale přitom v návaznosti již na myšlenky FERDINANDA de SAUSSURA, *Mémoire sur le système primitif des voyelles dans les langues indo-européennes*, Leipzig 1879) začala zejména z iniciativy polského jazykovědce JERZYHO KURYŁOWICZE, *Les effets du ə en indo-iranien*, Prace filologiczne II, 1927, 201-243), prosazovat tzv. *laryngální teorie*. V grecistice se o to zasadil zvl. HELMUT RIX, *Historische Grammatik des Griechischen*, 2. vyd., Darmstadt 1992, 36-40, a pro latinu tuto teorii v omezené míře uplatnil např. GERHARD MEISER, *Historische Laut- und Formenlehre der lateinischen Sprache*, Darmstadt 1998, 105-110. Pokud jde přímo o ie. prajazyk, srov. v tomto směru v posledních desítilétích hlavně práce indoeuropeistů vídeňské školy MANFREDA MEYRHOFERA, HEINERA EICHNERA a MARTINA PETERSE, a zejména sborník statí *Die Laryngaltheorie*, vydaný A. BAMMESBERGEREM, Heidelberg 1988 (i s několika kritickými statěmi); v poslední době si tu zaslouží zvláštní zmínku JAMES CLACKSON, *Indo-European Linguistics. An Introduction*, Cambridge 2007, zvl. str. 53-63, a MICHAEL MEYER-BRÜGGER, *Indogermanische Sprachwissenschaft*, 9. vyd., Berlin 2010, 236-

255, a u nás pak PETR VAVROUŠEK v monografii *O rekonstrukci praindoevropštiny*, Praha 2009, str. 62-72, příp. nejnověji JAN BIČOVSKÝ **BIČOVSKÝ**, *Stručná mluvnice praindoevropštiny*, Praha 2012, zvl. str. 30-32, 38-42 (u „praindoevropských“ výrazů se tu vesměs užívá laryngálního“ způsobu přepisu).

V obou těchto pracích nalezneme český čtenář potřebné informace jak o desausurovském zrodu teorie a jejím definitivním oživení o sto let později, tak i stručný výklad o utváření raně indoevropských laryngálů a přesvědčivou argumentaci ve prospěch významu laryngální teorie pro současnou indoevropéistiku; tato teorie se dnes jeví - přes určitou počáteční rezervovanost odborných kruhů - jako metodologická inovace, jež toho času úspěšně proniká do širšího jazykovědného povědomí. Na teorii je pozoruhodné především to, že se v ní prostřednictvím analýzy *konsonantických* souhlásek H_1 , H_2 , H_3 (viz níže) otevírá cesta k novým pohledům na raně indoevropský *vokalismus*, a tím se vlastně do jisté míry oslabuje tradiční protiklad mezi konsonantickou a vokalicou stránkou hláskosloví.

Tématem našeho skromného časopiseckého příspěvku bude ovšem především určitá, poměrně dosti omezená aplikace laryngální teorie pro účely jazykové výuky vysokoškolských studentů *klasických jazyků*. Měla by jim posloužit k teoretickému prohloubení jejich lingvistické studijní přípravy v podobě dostatečného počtu odkazů na konkrétní znění vybraných „laryngálních“ výrazů, s kterými by se mohli setkat při sledování jazykového vývoje na cestě z indoevropského prajazyka k jazykovým střednicím v okruhu hlavně *starořeckého*, ale příležitostně i *latinského* vokalismus. Mnohé dílčí otázky nejsou ovšem v této oblasti ještě zdaleka dořešeny - a zřejmě se leckteré z nich nejevily jako dostatečně jasné ani průkopníku laryngální teorie v oblasti klasických jazyků HELMUTU RIXOVI (1926-2004). Jeho publikací a argumentace v nich obsažené se budeme v naší stati držet poměrně často; pokud bude zapotřebí, odkážeme na Rixovy závěry uvedením jeho iniciálek HR v závorce, výklady obsažené v Bammelsbergerově souboru označíme zkratkou BAM, náš vlastní názor budeme doprovázet iniciálkami AB, stanovisko P. Vavrouška jako PV a J. Bičovského jako JB, kdežto mínění prof. Václava Blažka, profesora jazykovědy v Brně, který celý můj text laskavě prohlédl, jako VB.

I. Základy ie. laryngální teorie - v naší úpravě, zaměřené k užití v grecistice a latinistice - jsou tyto:

A) V indoevropském prajazyku, jak jsme již naznačili, pravděpodobně existovala skupina nejméně tří zvláštních nevolalických, navzájem odlišných fonémů, totiž tří souhláskových *glotálních* (tj. „jazyčných či hlasivkových“) *frikativ* (srov. řec. γλωττα „jazyk“ nebo řec.-lat. *glottis* „hlasivková štěrbiná“), to znamená třech souhlásek artikulovaných až v *hrtanu*, a označovaných dnes po semitologickém způsobu řeckým slovem „laryngály“ (z řec. λάρυγξ „hrtan“). Tyto fonémy většinou později z indoevropského fonémického inventáře zmizely (až na chetitštinu a luvijštinu, kde jsou doloženy laryngály H_2 , resp. H_3), a určité jejich stopy zůstaly snad i v indoíráňštině a arménštině). Více než jednu laryngálu, ale zřejmě poněkud jiného typu, mají i současné semitské jazyky. Čeština i mnohé dnešní indoevropské jazyky mají většinou jedinou laryngálu, totiž *h*.

Prajazykové ie. laryngály značíme různými způsoby, zde z typografických důvodů volíme nejraději přepis *H*, event. s hvězdičkou, a dále s indexem, tj. nejčastěji jako H_1 (lar. 1), H_2 (lar. 2), H_3 (lar.3).

- První z laryngálů (H_1) byla *neznělá*, fonémicky asi *nepríznačková glotální frikativa*, obdobná náslovnému „rázu“ (angl. „glottal stop“), vyskytujícímu se v angličtině, češtině aj. na začátku vokalicou začínajícího jména typu *Adam* - příp. *frikativa* obdobná anglickému náslovnému *h-* ve slově *home*, jež je *neznělé* (!), kdežto české *h-* např. ve slově *hotový* je *znělé*.

Druhá laryngála (H_2) byla z ie. laryngál nejčastější a měla asi fonémicky zřetelný charakter *neznělé frikativy glotální* či *postvelární* (tj. artikulované až „za měkkým patrem“, srov. lat. *velum* „měkké, zadní patro“). Přitom *opačný* posun této frikativy *dopředu* ve směru k měkkému patru, tj. do *polohy velární*, tak jak se to např. obráží ve vývoji prajazykového $*péH_2$ v chetitské *ur* „oheň“ (srov. řec. $\pi\upsilon\rho$), koresponduje s níže uvedenou tezí o *a-ovém* vokalickém zabarvení hláskového prostředí laryngály H_2); v chetitštině byla totiž zachovaná střídnice za tuto laryngálu již plně *velární* frikativou - tj. frikativou „orální/ústní“, nikoli „postvelární“ /viz JB 31/.

Naproti tomu třetí laryngála (H_3) byla podle některých badatelů *glotální frikativou znělou* (její případný znělý ráz není však zcela jistý), a přitom asi *zaokrouhlenou* (labializovanou), což by mohlo vysvětlovat její výsledné *o-ové* zabarvení; ale počítá se např. i s možností, že mohlo naopak jít o hlásku *zadnější*, než byla laryngála H_2 , snad tedy o frikativu *faryngální* (srov. řec. $\phi\acute{\alpha}\rho\nu\gamma\zeta$ „jícen“ /JB 31/). - Dodejme, že laryngály neměly charakter okluziv, tj. souhlásek závěrových. –

Pozn.: Tam, kde se tyto tři laryngály nedají mezi sebou rozlišit, používáme indiferentního značení H (např. ve slově $*(H)jugóm$ = řec. $\zeta\upsilon\gamma\acute{o}\nu$ „jho“, viz HR 1992, § 80e).

B) V subsystému budoucích *krátkých vokálů* se v pokročilejším prajazykovém stadiu a) hláskové spojení $H_1 + e$ (v podobě dosud ne zcela jednoznačně vyložené asimilace) realizovalo jako *krátké e*: $*dhH_1tos$ = řec. $\theta\epsilon\tau\acute{o}\varsigma$, b) hláskové spojení $e + H$ se naproti tomu začalo zabarvovat (asimilovat) do podoby „a-ového“ odstínu a časem se realizovalo jako *krátké a*: $*stH_2tós$ = řec. $\sigma\tau\alpha\tau\acute{o}\varsigma$, c) kdežto hláskové spojení $H_3 + e$ se naopak „zaoblilo“ v *krátké o*: $*dH_3tós$ = řec. $\delta\omicron\tau\acute{o}\varsigma$. Ze spojení $H_{2..3} + e$ (podle některých i z $H_3 + o$ /viz BAM 445/) se tedy již v prajazyce vydělilo i zabarvení a-ové, příp. o-ové.

C) V subsystému budoucích *dlouhých vokálů* se potom a) stávající hláskové spojení $e + H_1$ realizovalo jako *dlouhé ē*: $*d^h id^h eH_1mi$ > řec. $\tau\acute{\iota}\theta\eta\mu\iota$, b) hláskové spojení $e + H_2$ jako *dlouhé ā*: $*sisteH_2mi$ > protořec. $\acute{\iota}\sigma\tau\alpha\mu\iota$, att. $\acute{\iota}\sigma\tau\eta\mu\iota$, zatímco c) hláskové spojení $e + H_3$ jako *dlouhé ō*: $*didoH_3mi$ > řec. $\delta\acute{\iota}\delta\omicron\omega\mu\iota$. Tím se vokalické zabarvení e-ové, a-ové i o-ové rozšířilo rovněž do systému dlouhých vokálů. V pozdních fázích prajazyka se mohla uplatňovat i ablautová dlužení, zvláště v sufixech.

D) Mezi vokály se laryngály realizovaly jako j/w , příp. kontrakcí *mizely*; viz např. $*bhoráH_2s(i)$ > $\phi\omicron\rho\acute{\alpha}\varsigma$, resp. $\phi\omicron\rho\acute{\alpha}\varsigma$ (2. os. sg.), takto např. vznikl řecký tzv. průtažný přízvuk.

E) V nepřízvučných slabikách se diftongická spojení *ei/ou* redukovala na monoftongické *i/u*. Hlásková spojení $i + H$ nebo $u + H$ se dlužila v \bar{i} , resp. \bar{u} .

F) Okluzíva se často před mizející laryngálou H_2 aspiruje, před mizející laryngálou H_3 se sonorizuje.

G) Náslovné laryngály se v řečtině a arménštině zachovaly jako tzv. *prothetické vokály*: viz ie. výraz $*H_2nér$; z něhož jednak vzniklo řec. $\acute{\alpha}\nu\eta\rho$ „muž“, jednak se toto slovo nalézá v sabellsko-latinském cognominu *Nero* „Muž“, známém jako rodinné jméno římského císaře Nerona; srov. i ie. výraz $*H_2stér$ „hvězda“ jednak s řec. $\acute{\alpha}\sigma\tau\eta\rho$ „hvězda“ (vedle lat. *stella* < *stēr-lā*), jednak s chet. *astērza* „hvězda“. Naopak v případě řeckého $\acute{o}\phi\rho\acute{\upsilon}\varsigma$ (viz i níže na str. 6 a 21) existuje též alternativní řešení, že tu nejde na začátku slova o tematický vokál, ale o složeninu $*op(i)-p^hru-$, podobně jako v českém *obrví* < $*ob-brv^0$ (VB).

II. Některá další pozorování a závěry, ne vždy zcela obecně přijímané:

1. Podle laryngální teorie byl tedy asi raně prajazykový indoevropský vokalismus značně chudý. Jeho „základní“ samohláskou byl vokál *e*; zejména výskyt samohlásky *a* byl snad omezen jen na malý počet slov, zvláště na výrazy onomatopoické, domácké či převzaté z cizích jazyků, např. „ταῦρος býk“ /HR 37/, anebo podle některých badatelů i na specifická slova spojená s kultem, kdežto o vokálu *o* se má za to, že se již v prajazyku nacházel v ablautovém vztahu k vokálu *e*, zvl. v sufixech a koncovkách. Nicméně tento bod (a nejenom ten) zůstává zatím slabým místem teorie. - Někdy se naopak počítá již „v předpraindoevropském období“ s trojprvkovým systémem *i, u, a* /JB 39/).

2. Výchozím vokálem v rané fázi ie. prajazyka byla tedy podle převládající verze laryngální teorie samohláska *e*, z níž vznikl klasický prajazykový indoevropský systém pěti dlouhých a pěti krátkých vokálů /s případnými monofonémickými diftongy/ „kvantitativní a kvalitativní asimilací“ laryngál k vokalickému okolí /JB 30/. Takovouto sekundární transformaci někdejších laryngál lze např. předpokládat v pozdně prajazykových formacích s jejich vývojovou přeměnou v pozdější starořecké kořeny o různých vokálech, jako byly *bhā-* ve *φησι*, či *dhē-* v *τίθησι*, nebo *stā-* v *ἵστασι*, či *dō-* v *δίδωσι* v 3. os. sg. ind. prez. akt. Tyto kořeny měly původně v prajazyce rovnocennou *e*-ovou vokalickou podobu *bheH₂-*, *dheH₁-*, *steH₂-*, *deH₃-*, a analogicky zněla i jejich prajazyková redukovaná forma *bhH₂-*, *dhH₁-*, *stH₂-*, *deH₃-*, reprezentovaná poté v klas. řečtině vokalicky rozlišenými tvary *φαιέν* (1. os. pl.), *φατός* (subst. verb.) x *τίθεμεν*, *θετός* x *ἵσταμεν*, *στατός* x anebo *δίδομεν*, *δοτός*. Řečtina tu tedy měla tři různé střídnice podle vokalického vlivu té či oné laryngály na samohlásku *e* (v latině však byla ve všech třech případech jedinou střídnicí samohláska *a* /viz níže sub II 4/).

3. Dlouhé vokály, jak vidno, tedy v prajazyce v podstatě vznikaly asimilací krátkého vokálu k následující laryngále, ale zejména později, v období „postprajazykovém“, se vytvářely i různými dalšími hláskovými změnami (stahováním, náhradním dloužením, ztrátou koncového polosamohláskového *j/w* v dlouhých dvojhláskách). Jen výjimečně se dlouhé vokály nacházejí i v některých izolovaných výrazech, které zatím postrádají přesvědčivý výklad.

4. I krátké vokály *i/u* vznikaly zpravidla druhotně, často eliminací, resp. redukcí první složky krátkých diftongů (hlavně *ei* či *ou*), ale i jinými cestami, ne vždy snadno postižitelnými. Krátké *i/u* se naopak dloužilo v *ī/ū* v rámci asimilace vokálu k následující laryngále. Takto byl nakonec hlavně za pomoci laryngál přeměněn a *de facto* doplněn hláskový inventář pokročilého ie. vokalického systému do pozdně prajazykového stavu o pěti krátkých a pěti dlouhých monofonizích (poté co se prajazykové laryngály změnil v staré řečtině na *e, a, o* (*θετός, στατός, δοτός; πατήρ*), kdežto v latině byla výsledná samohláska bez výjimky transformována do podoby *a* (*factus, status, datus; pater*)).

III. Slova začínající na laryngály H₁, H₂, H₃ (výběr proveden podle JB, 159n., 172n. a 174n.; lat. a řec. slovesa jsou v 1. os. sing.; předpokládané ie. a prařec. tvary jsou bez hvězdiček, románské tvary lze vyvodit z latiny):

H₁

(být)	H ₁ es-	řec. <i>εἶμι</i> , lat. <i>sum</i> „jsem“, čes. <i>být</i> , angl. <i>to be</i> , něm. <i>sein</i>
(dobrý)	H ₁ sú(s)	chet. <i>aššuš</i> „dobře“, stind. „dobře“, řec. <i>εὖς</i> „dobrý“, <i>εὖ</i> „dobře“
(jeden)	H ₁ óino-	řec. (zříd. fem.) <i>οἶνη</i> , lat. <i>ūnus</i> , čes. <i>jiný?</i> , angl. <i>one</i> , něm. <i>eins</i>
(ježek)	H ₁ ég ^{hi} -	řec. <i>ἐχίνοσ</i> , lat. <i>echīnus</i> , čes. <i>ježek</i> , něm. <i>Igel</i>

(jíst)	H ₁ ed-	řec. <i>ἐσθίω</i> , lat. <i>edō</i> „jím“, čes. <i>jíst</i> , angl. <i>to eat</i> , něm. <i>essen</i>
(jít)	H ₁ ei-	řec. <i>εἶμι</i> , lat. <i>eō</i> „jdu“, čes. <i>jít</i> , stangl. <i>eōde</i> „šel“
(kůň)	H ₁ ék ^w o-	řec. ἵππος, stind. <i>ásva</i> , lat. <i>equus</i> , stangl. <i>eoh</i> „kůň“ (srov. <i>Éo-wer</i> a <i>Éo-wyn</i> u Tolkiena, viz JB 15)
(jméno)	H ₁ néH ₃	řec. <i>ὄνομα</i> , lat. <i>nōmen</i> , čes. <i>jméno</i> , angl. <i>name</i> , něm. <i>Name</i>
(ocas, zadek)	H ₁ orso-	chet. <i>arrašš</i> „zadek“, řec. <i>ὄρρος</i> „zadek“, <i>οὔρα</i> „ocas, ohon“, angl. <i>arse</i> , něm. <i>Arsch</i> „zadek“
(rdít se)	H ₁ réd ^h o-	řec. <i>ἐρεῦθω</i> „zabarvuji červeně“, lat. <i>rubeō</i> , čes. <i>rdím se</i>
(rudý, červený)	H ₁ rud ^h ró-	řec. <i>ἐρυθρός</i> , lat. <i>ruber</i> „rudý, červený“, <i>rufus</i> „ryšavý“, čes. <i>rudý, rusý</i> , angl. <i>red</i> , něm. <i>rot</i>
(svobodný, lid)	H ₁ leud ^h -	řec. <i>ἐλεύθερος</i> , lat. <i>liber</i> „svobodný“, <i>liberī</i> „děti“, čes. <i>lidé</i> , něm. <i>Leute</i> „lidé“
(vdova)	H ₁ wid ^h (e)wéH ₂	stind. <i>vidhávā</i> , lat. <i>vidua</i> , čes. <i>vdova</i> , angl. <i>widow</i> , něm. <i>Witwe</i> , vedle řec. ἡθήεος, ἡθήη "neženatý mladík, neprovdaná dívka“ (viz i níže sub H ₂)
(zub)	H ₁ dónt-	řec. <i>ὀδούς</i> , lat. <i>dēns</i> , čes. „dá-seň?“, angl. <i>tooth</i> , něm. <i>Zahn</i>
H ₂		
(bílý)	H ₂ elb ^h o-	lat. <i>albus</i> „bílý“, řec. <i>ἄλφος</i> „bílý“ (zř.); srov. sthněm. <i>albiz</i> „labut“ i čes. <i>labut'</i> , viz rovněž keltská toponyma <i>Albion</i> , <i>Labe</i>
(bílý):	H ₂ erg ^h -	chet. <i>harki</i> „bílý“, stind. <i>árjuna-</i> „stříbro“, řec. <i>ἄργυρον</i> „stříbro“, lat. <i>argentum</i> „stříbro“, toch. <i>arki</i> „bílý“
(duch, vítr)	H ₂ énH ₁ mo-	řec. <i>ἄνεμος</i> „vítr“, lat. <i>animus</i> „duch“, <i>anima</i> „duše“, oskické <i>anams</i> (?)
(hvězda)	H ₂ stér	chet. <i>astērza</i> , řec. <i>ἀστήρ</i> , staroind. <i>stát-</i> , armén. <i>astš</i> , lat. <i>stella</i> < <i>ster-la</i> , angl. <i>star</i> , něm. <i>Stern</i> (srov. VII. A 3, str. 21)
(jablko)	H ₂ ébol	lat. <i>Abella</i> „(město) jablek“ v jihoit. Kampanii, kelt. <i>Avalon</i>

		„(země) jablek“ (JB 172), čes. <i>jablko</i> , angl. <i>apple</i> , něm.
		<i>Apfel</i>
(jehně)	H ₂ ég ^w n	řec. <i>ἀμνός</i> „jehně“, lat. <i>agnus</i> „jehně, beránek“, čes. <i>jehně</i> , angl. <i>yea nling</i> „jehňátko“
(jiný, druhý)	H ₂ éljō-	řec. <i>ἄλλος</i> „jiný“, <i>alter</i> „druhý“, čes. <i>loni</i> (tj. „jiný“ rok)
(jitro, jitřenka)	H ₂ éusōs > (<i>h</i>)āusōs	řec. (lesb.) <i>ἄωως</i> , (hom.) <i>ἠώς</i> , (att.) <i>ἔωως</i> , lat. <i>aurōra</i> „zora“, sthněm. <i>Óst(a)ra</i> „východ“, angl. <i>East</i> „východ“
(loket)	H ₂₃ ?el-HI-(en-/-e)k-)?	řec. <i>ὠλενῆ</i> „loket“, lat. <i>ulna</i> , stsl. <i>лакѣтъ</i> , čes. <i>loket</i> , angl. <i>ell</i> , něm. <i>Ellbogen</i>
(medvěd)	H ₂ r _o tk'ó-	chet. <i>artaga</i> , řec. <i>ἄρκτος</i> , lat. <i>ursus</i>
(míjet, měnit)	H ₂ méiH ₁ -	řec. <i>ἀμείβω</i> „měním“, lat. <i>meō</i> „chodím“
(muž)	H ₂ nér	stind. <i>nár</i> ; řec. <i>ἄνῆρ</i> , lat. <i>Nerō</i> (rodinné jméno císaře: „Muž“ /asi sabellského původu/), osk. <i>niir</i> ; armén. <i>ayr</i> (srov. VII.A 3, str. 21)
(ob-)	H ₂ mb ^h í	řec. <i>ἀμφί-</i> , lat. <i>ambi-</i> , čes. <i>ob-</i>
[srov. i „oba“	b ^b oH ₁ ??	řec. <i>ἄμφω</i> , lat. <i>ambō</i> „oba“, čes. <i>oba</i> , angl. <i>both</i> , něm. <i>beide</i> „oba“]
(osa)	H ₂ ék'si-	lat. <i>axis</i> , čes. <i>osa</i> , angl. <i>axis</i> i <i>axle</i> , něm. <i>Achse</i>
(ostrý)	H ₂ ek'-	řec. <i>ἄκρος</i> , lat. <i>acūtus</i> , čes. <i>ostrý</i>
(ovce)	H _{2/3} ówi-/ H ₃ éwi-	chet.-luv. <i>i-</i> , stind. <i>ávi-</i> , řec. <i>ὄϊς</i> , lat. <i>ovis</i> , čes. <i>ovce</i> , angl. <i>ewe</i>
(pole)	H ₂ eg'ró-	řec. <i>ἀγρός</i> , lat. <i>ager</i> , angl. <i>acre</i> „jitro (zemědělská míra)“
(proti)	H ₂ énti	chet. <i>ant</i> „čelo“, řec. <i>ἀντί</i> , lat. <i>ante</i> „před“, toch. B <i>antapi</i>
(pták)	H ₂ éwi-	lat. <i>avis</i>
(sbírat, hromada)	H ₂ ger-j-	řec. <i>ἀγείρω</i> „sbírám“, <i>ἀγορά</i> „shromáždění, tržiště“, lat. <i>grex</i> „shromáždění, stádo“, čes. <i>hromada</i> , <i>hrst</i> ; pro řecké <i>ἀ-</i> existují

i jiné výklady, např. vznik z prefixu **sm-* „dohromady“

(slyšet)	H ₂ k'óusj-	řec. <i>ἀκούω</i> „slyším“, gót. <i>hausjan</i> , angl. <i>to hear</i> , něm. <i>hören</i>
(ujec)	H ₂ éuH ₁ (-jos)	chet. <i>huhha-</i> , lat. <i>avus</i> „děd“, čes. <i>ujec</i> („děd z matčiny strany“)
(ucho)	H ₂ éus-	lat. <i>auris</i> , řec. <i>οὖς</i> , čes. <i>ucho</i> , angl. <i>ear</i> , něm. <i>Ohr</i>
(vdova)	H ₂ wid ^h -wéH ₂	stind. <i>vidhavā</i> , lat. <i>vidua</i> , čes. <i>vdova</i> , angl. <i>widow</i> , něm. <i>Witwe</i>
(vést, hnát, konat)	H ₂ eg'-	řec. <i>ἄγω</i> „vedu“, stind. <i>ájati</i> „žene“, lat. <i>agō</i> „konám“
(vítr)	H ₂ wéH ₁ nt-	chet. <i>huwantes</i> /nom. pl./, lat. <i>ventus</i> , angl. <i>wind</i> , něm. <i>Wind</i>
[ale i:	H ₂ wéH ₁ tr-	čes. <i>vítr</i>
a také sloveso „vát“:	H ₂ wéH ₁	stind. <i>váti</i> „vane“, řec. <i>ἄησι</i> „vane“, stslov. <i>vějati</i> „vát“, čes. <i>vát</i> , něm. <i>wehen</i> (srov. níže VII. A 3 na str. 21)]
(vlna)	H ₂ wl̥ H ₁ néH ₂	chet. <i>ulana-</i> , stind. <i>ā</i> , lat. <i>lāna</i> , řec.(dór.) <i>λᾶνος</i> , čes. <i>vlna</i> , angl. <i>wool</i> , něm. <i>Wolle</i>
H ₃		
(brva, obočí)	H ₃ b ^h rúH ₂ s	řec. <i>ὄφρυς</i> , angl. <i>brow</i> , něm. <i>Braue</i> , čes. <i>brva</i> , <i>obrví</i> (toto zde s protetickým vokálem, jako v stslov. variantě <i>obr̥v̥n̥b</i> /AB/, ale může tu prostě jít i o prefix <i>op/ob-</i> ; obdobně lze vysvětlit i samotné řecké. <i>ὄφρυς</i> < * <i>op(i)-p^hru-</i> /VB/ (srov. výše str. 3 a níže VII. B 1 na str. 20).
(dílo)	H ₃ ép-	chet. <i>āppar-</i> <i>āppir-</i> „obchod, cena“, stind. <i>ápas</i> „práce“, lat. <i>opus</i> „dílo“, srov. i chet. <i>appinant-</i> a lat. <i>opulentus</i> „bohatý“ <i>rāja</i> „král
(král)	H ₃ rég'-	stind. <i>rājā</i> „král“, lat. <i>rēx</i> „král“ (kelt. <i>-rīx</i> jako druhá část osobního jména); keltského původu je i něm. <i>Reich</i> „říše“
(mlha)	H ₃ mig ^h léH ₂	řec. <i>ὁμίχλη</i> „mlha“, stslov. <i>m̥gla</i> , čes. <i>mlha</i> , angl. <i>mist</i>
(nehet)	H ₃ nóg ^{wh} -	lat. <i>unguis</i> , řec. <i>ὄνυξ</i> , čes. <i>nehet</i> (a snad i čes. <i>noha?</i>),

		angl. <i>nail</i> , něm. <i>Nagel</i>
(nenávidět)	H ₃ ed-	lat. <i>ōdī</i> „nenávidím“
(oko)	H ₃ ék ^w -	řec. <i>ὄφθαλμός</i> , lat. <i>oculus</i> , čes. <i>oko</i> , angl. <i>eye</i> , něm. <i>Auge</i>
	H ₃ ékw-iH ₁ (duál)	řec. <i>ok^wje</i> > <i>ὄσσε</i> , čes. <i>oči</i>
(orel, pták)	H ₃ or-	chet. <i>āran-</i> „orel“, řec. <i>ὄρνις</i> „pták“, čes. <i>orel</i> , got. <i>ara</i> „orel“
(pupek) (srov.)	H ₃ nób ^h -l̥ - / H ₃ n̥ b ^h -l̥ -	lat. <i>umbilicus</i> , řec. <i>ὀμφαλός</i> , angl. <i>nave</i> , něm. <i>Nabel</i>
		níže VII. A 2 na str. 20)
(řídít, vést)	H ₃ reg'-	lat. <i>regō</i> „řídím“, čes. <i>řídít</i> , angl. <i>right</i> „přímo, vpravo, pravý, správný“, něm. <i>Recht</i> „právo“, recht „pravý“
(ústa)	H ₃ óH-s > H ₃ éH-us-	stind. <i>óstha</i> „ret“, lat. <i>ōs</i> „ústa“, čes. <i>ústa</i>
(zvedat /se/, vznikat)	H ₃ er-	řec. <i>ὄρνυμι</i> „zvedám“, lat. <i>orior</i> „vznikám“, stsl. <i>iz-roniti</i> „vyřinout se“, něm. <i>entrinnen</i> „uniknout“

IV. Vybrané příklady deklinace jmen a konjugace sloves:

A) V deklinačních zakončeních jmen se laryngály uplatňovaly jen v určitých koncovkách, jako v řeckém nom. sg. *ā*-kmenů tzv. 1. deklinace na *-eH₂* = řec. *-a* (např. řec. *χώρα*, lat. *fēmina*) či na *-iH₂* = *protořecké -ja* (např. *melitiH₂* > *melitja* > řec. *μέλιττα/μέλισσα*) nebo v koncovce nom./ak. neutra pl. *-H₂* = *-a* u tzv. 2. deklinace (např. *(H)jugá* > řec. *ζυγά*, lat. *iuga*), anebo v instr. pl. fem. 1. deklinace *-eH₂b^hi* (viz myk. *a-ni-ja-pi hāniāphi*, hom. *βίηφι*) apod.

Následuje příklad modelových paradigmat na *-eH₂-* (tzv. *ā*-kmenů) podle JB 91, doplněných o soustavná srovnání s odpovídajícími paradigmaty řeckými, latinskými a českými v úpravě autora tohoto článku – a dále paradigmaty tzv. *o*-kmenů typu *k^wos* „vlk“, resp. *(H)jug-ó-m* „jho“, a kořených substantiv 3. deklinace typu *H₂nēr* „muž“ (podle JB 92 a 79, ale s ohledem na HR 1992):

a-kmeny: Sing.

Nom. <i>k^wóin-eH₂</i>	řec. <i>ποινᾶ</i> (att. <i>ποινή</i>),	lat. <i>poena</i> ,	čes. <i>cena</i>
Vok. <i>k^wóin-H₂</i> , později = Nom.:	<i>ποινᾶ</i> (<i>ποινή</i>)!	<i>poena!</i> x	<i>ceno!</i>
Ak. <i>k^wóin-eH₂-m</i>	<i>ποινάν</i> (<i>ποινην</i>)	<i>poenam</i>	<i>cenu</i> < <i>-q</i> < <i>-am</i>
Gen. <i>k^wóin-eH₂-s</i>	<i>ποινᾶς</i> (<i>ποινης</i>)	<i>famili s</i> /arch./, <i>poenae</i>	<i>ceny</i> < <i>-yi</i>
Lok. <i>k^wóin-eH₂-i</i>	<i>i?</i>	<i>Rōmai</i> > <i>Rōmae</i>	<i>ceně</i>

Abl. $k^w \acute{o}in-eH_2-s$ (= Gen. Sg.)	0	<i>poenā</i>	
Dat. $k^w \acute{o}in-eH_2-ei$	<i>ποιναῖ (ποινη)</i>	<i>poenae</i>	<i>ceně</i>
Instr. $k^w \acute{o}in-eH_2-eH_1$	0	0	<i>cenou</i>
Plur.			
Nom. $k^w \acute{o}in-eH_2-es$	<i>ποιναί, poenae</i> (jde o adj. konc. <i>-ae</i> místo <i>-ās</i>)	x	<i>ceny</i> (= Ak. Pl.)
Vok. $k^w \acute{o}in-eH_2-es$	<i>ποιναί!</i> ,	<i>poenae!</i>	<i>ceny!</i> (= Nom. Pl.)
Ak. $k^w \acute{o}in-eH_2-s$	> $\nu\varsigma > -\acute{\alpha}\varsigma$	<i>poenās</i>	<i>ceny</i> < -Ы ?
Gen. $k^w \acute{o}in-eH_2-om$	> <i>-āsom</i> (adj. konc.): řec. <i>ποιν/ά/ων</i> , lat. <i>poenārum</i>		<i>cenъ</i>
Lok. $k^w \acute{o}in-eH_2-su$	<i>ποιναῖσ(ι)</i> ,	<i>poenais > poenīs</i>	<i>cenách</i>
Abl. / Dat. (Ř, L) $k^w \acute{o}in-eH_2$	bhos?		
Dat. (Č)	$k^w \acute{o}in-eH_2-mos$		<i>cenám</i>
Instr.	$k^w \acute{o}in-eH_2-b^h i(s)$ (viz např. řec. βήφι)		<i>cenami</i>

Pozn.: V řečtině a latině splývají často lok., abl., dat. a instr. plurálu.

o-kmeny (*mask.*)

Sing.		Plur.	
Nom. $k^w os$ (ř. <i>λύκος</i> ; l. <i>lupus</i> ; stsl. <i>vlъkъ</i> , č. <i>vlk</i>)		$k^w \acute{o}s > -o-es > -\acute{o}s$ (ale řec., lat. i češ. mají zájmennou koncovku: ř. <i>-oi</i> , l. <i>-ī</i> , stsl./č. <i>-i</i>)	
Vok. $k^w e$ (ř. <i>-ε</i> ; l. <i>-e</i> ; stsl. <i>-e</i> , č. <i>-e/-u</i>)		= Nom. Pl.	(<i>-oi</i> ; <i>-ī</i> ; <i>-i</i>)
Ak. $k^w om$	(<i>-ov</i> ; <i>-um</i> ; <i>-ъ</i> , <i>-a</i>)	$k^w ons$	(<i>-ovς</i> ; <i>-ōs</i> ; <i>-y</i>)
Gen. $k^w o-sjo$	(<i>-ov</i> ; <i>-ī</i> ; <i>-a</i> , <i>-a</i>)	$k^w o-om > -\acute{o}m$	(<i>-ων</i> , <i>-ōrum</i> , <i>-ъ/-ŭ</i>)
Lok. $k^w o-i$	(<i>-oi</i> ; <i>-ī</i> ; <i>-e</i> , <i>-u</i>)	$k^w oi-su$	(<i>-0-</i> ; <i>-0-</i> ; <i>-έχϜ/-ίχ</i>)
Abl. $k^w o-od > \acute{o}d$	(<i>-0-</i> ; <i>-ō</i> ; <i>-0-</i>)	$k^w o-b^h os$	(<i>-0-</i> ; <i>-īs</i> ; <i>-0</i>)
Dat. $k^w o-ei > \acute{o}i$	(<i>-oi</i> ; <i>-ō</i> ; <i>-u</i> , <i>-u</i>)	$k^w o-b^h os-$	(<i>-oiσ/i</i> ; <i>-īs</i> ; <i>-omъ/-ŭm</i>)
Instr. $k^w o-H$	(<i>-0-</i> ; <i>-0-</i> ; <i>-omъ</i> , <i>-em</i>)	$k^w o-is$	(<i>-oiσ/i</i> ; <i>-īs</i> ; <i>-y</i>)

(*neutrum*)

NAV Sing. (H)jug-ó-m (ζυγόν; iugum; jho)

NAV Plur. (H)jug-éH₂ = pũv - > a, tj.
(H)jugá (ζυγά, iuga, jha)

Kořenné souhláskové kmeny

Sing.			Plur.		
Nom.	H ₂ nē'r	řec. ἀνήρ	H ₂ nér-es	řec. ἄνδρες	
Vok.	H ₂ nér	ἄνερ	H ₂ nér-es	ἄνδρες	
Ak.	H ₂ -	ἄνδρα	H ₂ -	ἄνδρας	
Lok.	H ₂ nr-í		H ₂ nr-sú	= Dat. Pl.	
G/Ab	H ₂ nr-és	ἄνδρός	H ₂ nr-óm	ἄνδρῶν	
Dat.	H ₂ nr-éi	ἄνδρῖ	H ₂ -bhós	ἄνδράσι	
Instr.	H ₂ nr-éh		H ₂ -bhí(s)		

Další kořenná slova: noktwtš, djeus, **ékwr**, dhwor, kwon, , dále pexwr, jukr, wódr, nebhos, xeusós xotis funus aj.

B) V analogické míře to platí o konjugačních koncovkách, ale mnohé detaily jsou tu u různých autorů často více či méně odchylné. Pro ilustraci základní slovesné konjugační problematiky se soustředíme hlavně na vybrané tvary některých častějších starořeckých athematických sloves:

a) Verbum existentiae εἶναι (kořen H₁és-):

	Ie.	Att.	Lat.
1. sg. prez.	H ₁ és-mi (plný stupeň)	εἰμι	sum
2. sg.	H ₁ ési < H ₁ és-si	εἶ	es
3. sg.	H ₁ és-ti	ἐστί	est
1. pl.	H ₁ s-més (reduk. stup.)	ἐσμεν	sumus
2. pl.	H ₁ s-té(s)	ἐστέ	estis
3. pl.	H ₁ s-énti	εherentί, att. ehensi > εἶσι	sunt
[Part praes. lat.:	H ₁ sent-	gen. sing. lat. (ab)-sentis]	

b) Sloveso $\iota\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ „jít“	Ie.	Att.	Lat.
1. sg. préz.	$H_1\acute{\iota}i-mi$ (plný stupeň)	$\epsilon\acute{\iota}-\mu\iota$	$e\bar{o}$
2.	$H_1\acute{\iota}i-si$	$\epsilon\acute{\iota}$	$\bar{i}s$
3.	$H_1\acute{\iota}i-ti$	$\epsilon\acute{\iota}-\sigma\iota$	it
1. pl.	$H_1i-m\acute{e}s$ (reduk. stup.)	$\acute{\iota}-\mu\epsilon\nu$	$\bar{i}mus$
2.	$H_1i-t\acute{e}(s)$	$\acute{\iota}-\tau\epsilon$	$\bar{i}tis$
3.	$H_1i(j)-\acute{e}nti$	$*i\acute{e}nti$, att. $\acute{\iota}\alpha\sigma\iota$	$eunt$

c) Sloveso $\tau\iota\theta\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ „klást“

1. sg.	$d^h(i)-d^heH_1-mi$	$\tau\acute{\iota}-\theta\eta-\mu\iota$
1. pl.	$d^h(i)-d^hH_1-m\acute{e}s$	$\tau\acute{\iota}-\theta\epsilon-\mu\epsilon\nu$
verb. adj.	$d^hH_1-t(\acute{o})s$	$\theta\epsilon-\tau\acute{o}\varsigma$

d) Sloveso $\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu\alpha\iota$ „stavět“

1. sg.	$s(t)i-steH_2-mi$	$\acute{\iota}-\sigma\tau\alpha-\mu\iota$, att. $\acute{\iota}\sigma\tau\eta\mu\iota$
1. pl.	$s(t)i-stH_2-m\acute{e}s$	$\acute{\iota}-\sigma\tau\alpha-\mu\epsilon\nu$
verb. adj.	$stH_2-t(\acute{o})s$	$\sigma\tau\alpha-\tau\acute{o}\varsigma$

e) Sloveso $\delta\iota\delta\acute{o}\nu\alpha\iota$ “dávat”:

1. sg.	$d(i)-deH_3-mi$	$\delta\acute{\iota}-\delta\omega-\mu\iota$
1. pl.	$d(i)-dH_3-m\acute{e}s$	$\delta\acute{\iota}-\delta\omicron-\mu\epsilon\nu$
verb. adj.	$dH_3-t(\acute{o})s$	$\delta\omicron-\tau\acute{o}\varsigma$

V. Další zajímavé skupiny slov:

1. Základní rodinná označení :

(otec)	pH ₂ -tēr	řec. <i>πατήρ</i> ,	lat. <i>pater</i> , a./n. <i>father/Vater</i>	---
[ale i důvěrnější		řec. <i>ἄττα</i> „otec“,	gót. <i>atta</i> , sthněm. <i>atto</i> ,	čes. <i>otec</i>]
(matka)	méH ₂ -tēr	řec. <i>μάτηρ</i> /att. <i>μήτηρ</i>	lat. <i>māter</i> a./n. <i>mother/Mutter</i>	stčes. <i>mat'</i>
(bratr)	b ^h rēH ₂ -tēr	řec. <i>φράτηρ</i> , [častěji však řec. <i>ἀδελφός</i>]	lat. <i>frāter</i> , a./n. <i>brother/Bruder</i> ,	čes. <i>bratr</i>
(sestra)	swésōr	řec. <i>ἀδελφή</i> ,	lat. <i>soror</i> , a./n. <i>sister/Schwester</i> ,	čes. <i>sestra</i>
(syn)	suH ₂ nús	řec. <i>υἴος/víós</i> ,	lat. (<i>filius</i>), a./n. <i>son/Sohn</i> ,	čes. <i>syn</i>
(dcera)	d ^h ugH ₂ -tér	řec. <i>θυγάτηρ</i> ,	lat. (<i>filia</i>), a./n. <i>daughter/Tochter</i> ,	čes. <i>dcera</i>

Pozn.: Vedle těchto šesti základních rodinných označení lze uvést celou řadu dalších rodinných označení, zčásti velmi archaických, z nichž tu konkrétně uvádíme následující výrazy:

(„ujec“, matčin bratr)	H ₂ éuH ₂ -(jos)		lat. <i>avunculus</i> „ujec“ něm. <i>Oh(ei)m</i>	čes. <i>ujec</i>
[ale „strýc“, otcův bratr		= lat. <i>patriuus</i> , kdežto	lat. <i>avus</i> = čes. <i>děd</i> a lat. <i>avia</i> = čes. <i>bába</i>]	
(tchán)	swék'uros	řec. <i>ἐκυρός</i>	lat. <i>socer(us)</i>	stsl. <i>svekrъ</i>
(tchýně)	<i>swek'ruH₂</i>	řec. <i>ἐκυρά</i>	lat. <i>socrus</i> (fem.)	stsl. <i>svekry</i> (sg. f.)
(bratr manželky)	dH ₂ eiwēr	řec. <i>δαίηρ</i>	lat. <i>l(a)evir</i>	stč. <i>děvěřъ</i> (=švagr)
(sestra manžela)	g ^h élH ₁ .	řec. <i>γάλως</i>	lat. <i>glōs</i>	stč. <i>zelva</i> , rus. <i>zolva</i>
(snacha)	snusós	řec. <i>νυός</i>	lat. <i>nūrus</i>	čes. <i>snacha</i>
(zeť)	g'omH ₂ tēr	řec. <i>γαμβρός</i>	lat. <i>gener</i>	čes. <i>zeť</i>
(ženy manželových bratrů)	H ₁ jénH ₂ tēr (sg.)			
	H ₁ jénH ₂ tēr (sg.)	řec. <i>εινάτερες</i> (pl.)	lat. <i>ianitrĕcēs</i> (pl.)	try (sg.)
(vnuk, vnučka, resp. synovec, neteř)	népot-			
	népot-	řec. <i>ἀνεπιός, ἀνεπιιά</i>	lat. <i>nepōs</i> (m.), <i>neptis</i> (f.)	čes. <i>neteř</i>

Číslovky:

(1)	H ₁ óino-	řec. οἷνο-	(1 doklad)	lat. <i>ūnus</i>	angl. <i>one</i>	něm. <i>eins</i>	čes. <i>jeden</i>
	sém-	řec. εἷς/μία/ἓν	(běžně)	lat. <i>semel</i>	„jednou“		
(2)	dwóH ₁	řec. δύο		lat. <i>duo/duae</i>	<i>two</i>	<i>zwei</i>	<i>dva/dvě</i>
(oba)	H ₂ mb ^h oH ₁	řec. ἄμφω		lat. <i>ambō</i>	<i>both</i>	<i>beide</i>	<i>oba/obě</i>
(3)	tréjes	řec. τρεῖς/τρία		lat. <i>trēs/tria</i>	<i>three</i>	<i>drei</i>	<i>tři</i>
(4)	k ^w etwóres	řec. τέτταρες τέτταρα		<i>quattuor</i>	<i>four</i>	<i>vier</i>	<i>čtyři</i>
(5)	pénk ^w e	řec. πέντε		<i>quinque</i>	<i>five</i>	<i>fünf</i>	<i>pět</i>
(6)	swéks	řec. ἕξ		<i>sex</i>	<i>six</i>	<i>sechs</i>	<i>šest</i>
(7)	sept	řec. ἑπτὰ		<i>septem</i>	<i>seven</i>	<i>sieben</i>	<i>sedm</i>
(8)	H ₃ k'tóH	řec. ὀκτώ		<i>octō</i>	<i>eight</i>	<i>acht</i>	<i>osm</i>
(9)	H ₁ n'	řec. ἐννέ(w)α		<i>novem</i>	<i>nine</i>	<i>neun</i>	<i>devět (n>d)</i>
		řec. δέκα		<i>decem</i>	<i>ten</i>	<i>zehn</i>	<i>deset</i>
(100)	(d)k'mtóm	řec. ἑκατόν		<i>centum</i>	<i>hundred</i>	<i>Hundert</i>	<i>sto</i>

VI. Další příklady vybraných řeckých, příp. latinských substantiv, adjektiv a sloves, zejména s indoevropskou laryngální prehistorií (na základě výběru z HR, PV a JB), a to v abecedním seřazení klíčových věcných výrazů podle jejich českých ekvivalentů a s event. paralelami hlavně v češtině, angličtině a němčině:

Substantiva:

(býk)	(s)téH ₂ uros	řec. ταῦρος, lat. <i>taurus</i> , čes. <i>tur</i>
(dárce)	deH ₃ -tér	řec. δοτήρ, lat. <i>dator</i> , čes. <i>dárce</i>
(dech, duch, dým)	d ^h weH ₂ (s)/d ^h uH ₂ mós)	řec. θυμός „duch“, lat. <i>fūmus</i> , „dým“, čes. <i>dech, duch, dým</i>)
(dřevo, strom)	doru	řec. δόρυ „dřevo“ (doruH ₂ = řec. δοῦρα n. pl.), δρῦς „strom, dub, δένδρον „strom“, čes. <i>dřevo</i> , angl. <i>tree</i> „strom, něm. <i>Teer</i> „smůla, dehet“

(dveře, dvůr)	d ^h wór	řec. <i>θύρα</i> „dveře“, lat. <i>forum</i> „tržiště“, čes. <i>dveře</i> , <i>dvůr</i> , angl. <i>door</i> „dveře“, něm. <i>Tür</i> „dveře“
(koleno)	gonu	řec. γόνυ, lat. <i>genū</i> , čes. <i>koleno</i> , angl. <i>knee</i> , něm. <i>Knie</i>
(hora)	g ^w órH ₁	řec. βορέας (severní vítr), čes. <i>hora</i>
(host, cizinec, nepřítel)	g ^h H?sti-	lat. <i>hostis</i> „cizinec, nepřítel“, <i>hos-pes</i> „host“, čes. <i>host</i> , angl. <i>guest</i> „host“, něm. <i>Gast</i> „host“
(husa)	g ^h (é)H ₂ n(o)s	řec. χήν, lat. (<i>h</i>) <i>ānser</i> , česky <i>husa</i> (<i>f.</i>), <i>houser</i> (<i>m.</i>), angl. <i>goose</i> „husa“, něm. <i>Gans</i> „husa“
(jméno)	H ₁ néH ₃	řec. ὄνομα, lat. <i>nōmen</i> , čes. <i>jméno</i> , angl. <i>name</i> , něm. <i>Name</i>
(lid)	téuteH ₂	řec. Τέυτονας, lat. <i>Teutonī</i> , -ēs „Teutoni“, gót. <i>Piuda</i> „lid“, sthněm. <i>diutisc</i> „lidový, domácí“, něm. <i>deutsch</i> „německý“, slovensky <i>cudzí</i> , čes. <i>cizí</i>
(lodʹ)	néH ₂ us	řec. ναῦς, lat. <i>nāvis</i> , gall. <i>nausum</i> , staroir. <i>nau</i>
(med)	mél(it)	řec. μέλι „med“, lat. <i>mel</i> „med“
[ale srov. i	méd ^h u	stind. <i>mádhū</i> „med“, řec. μέθυ „opojný nápoj, víno“, ale čes. <i>med!</i>]
(měsíc /kalendářní/)	méH ₁ ns-	řec. μῆν, lat. <i>mēnsis</i> , čes. <i>měsíc</i> , angl. <i>month</i> , něm. <i>Monat</i>
[ale měsíc /nebes. těleso/: i leuk-		řec. λευκός „bílý“, lat. <i>lūx</i> , <i>lūmen</i> „světlo“, <i>lūna</i> „měsíc“, <i>lūcus</i> „(prosvětlený) háj“, srov. však angl. <i>moon</i> , něm. <i>Mond</i> – viz níže i heslo (světlo)]
(myš)	muH ₁ s	řec. μῦς, lat. <i>mūs</i> , čes. <i>myš</i> , angl. <i>mouse</i> , něm. <i>Maus</i>
(nebe, oblak)	neb ^h os	řec. νέφος, hom. plur. νέφεα „oblak(a)“, lat. <i>nebula</i> „oblak“, čes. <i>nebe</i> , plur. <i>nebesa</i>
(noha)	póds	řec. πούς „noha“, πεζός „pěší“, lat. <i>pēs</i> „noha“, čes. <i>pěší</i> , angl. <i>foot</i> , něm. <i>Fuss</i> „noha“
(oheň)	péH ₂ wr	chet. <i>ur</i> , řec. πῦρ, angl. <i>fire</i> , něm. <i>Feuer</i> , čes. <i>pýřit se</i>

[ale srov. i	(H ₁)éng ^w nis:	stind. <i>agni-</i> , lat. <i>ignis</i> „oheň“. čes. <i>oheň</i>]
(počasí)	H ₂ we ₂ dhrom	angl. <i>weather</i> ; něm. <i>Wetter</i> ; čes. <i>vedro</i>
(pokuta, trest, cena)	k ^w oinH ₂	řec. <i>ποινά</i> , att. <i>ποινή</i> „pokuta“, lat. <i>poena</i> „trest“, čes. <i>cena</i>
(pout', cesta)	pént(h)-δH ₂	řec. <i>πόντος</i> „moře“, lat. <i>pōns</i> „most“, č. <i>pout'</i> , angl. <i>path</i>
(právo)	H ₂ jéw(o)s	lat. <i>iūs</i> „právo“, staroir. <i>uisse</i> „pravý, správný“, čes. <i>jistý?</i>
[ale srov. i (jíška)	jeuH-s-	stind. <i>yūs-</i> „polévka, šťáva“, lat. <i>iūs</i> „polévka, šťáva“, čes. <i>jíška</i> , angl. <i>juice</i> „šťáva“
(semeno)	séH ₁	lat. <i>sēmen</i> , čes. <i>sémě</i> , <i>semeno</i> , něm. <i>Samen</i>
(stéblo, sláma)	k'olH ₂ mo-	řec. <i>κάλαμος</i> , lat. <i>culmus</i> „stéblo, sláma“, čes. <i>sláma</i>
(slovo, sláva)	k'léwos	stind. <i>šrávas</i> , řec. <i>κλέος</i> „sláva“, lat. <i>in-clutus</i> „pro-slulý“, čes. <i>slovo</i> , <i>sláva</i> , <i>slyšet</i> , <i>slynout</i> , <i>slušet</i> , něm. <i>lauschen</i> „naslouchat“
(slunce)	séH ₂	řec. * <i>hāwelios</i> > (<i>h</i>) <i>ā(w)elios</i> > att. <i>ἥλιος</i> , lat. <i>sōl</i> , čes. <i>slun-ce</i> , angl. <i>sun</i> , něm. <i>Sonne</i>
(sníh)	snéig ^{wh} s	řec. <i>νείφει</i> „sněží“, lat. <i>nix</i> „sníh“, <i>ning(u)it</i> „sněží“, čes. <i>sníh</i> , <i>sněží</i> , angl. <i>snow</i> , něm. <i>Schnee</i>
[ale srov. i	g ^h éiom/g ^h jóm:	řec. <i>χιών</i> „sníh“, <i>χειμών</i> „zima“, stind. <i>héman</i> „v zimě“ (viz <i>Himalaya</i>), lat. <i>hiems</i> „zima“, čes. <i>zima</i>]
(srdce)	k'érd-	řec. <i>καρδία</i> , lat. <i>cor</i> , čes. <i>srdce</i> , angl. <i>heart</i> , něm. <i>Herz</i>
(sůl)	séH ₂ ls	řec. <i>ἅλς</i> , lat. <i>sal</i> , čes. <i>sůl</i> , angl. <i>salt</i> , něm. <i>Salz</i>
(světlo)	leuk -	řec. <i>λευκός</i> „světlý, bílý“, lat. <i>lūx</i> , <i>lūmen</i> „světlo“, <i>lūna</i>

		„měsíc“, <i>lūcus</i> „(prosvětlený) háj“, angl. <i>light</i> , něm. <i>Licht</i> „světlo“
(svině)	súH ₂ s	řec. <i>σῦς</i> , <i>ῥῖς</i> , lat. <i>sūs</i> , čes. <i>svině</i> , angl. <i>swine</i> , něm. <i>Schwein</i>
(šlacha)	snéH ₂ -	řec. <i>νεῦρον</i> „nerv, šlacha“, lat. <i>nervus</i> , angl. <i>sinew</i> „šlacha“, něm. <i>Schnur</i> „šňůra“
(včela)	meliti-H ₂	řec. (att.) <i>μέλιττα</i>
(ves, dům)	woik'os	řec. (<i>w</i>) <i>οἶκος</i> „dům“, lat. <i>vīcus</i> „městská čtvrť, ulice, ves“ čes. <i>ves</i>
(voda)	wódr̥ /wédōr̥ (gen..wédnos̥ ,udnós)	chet. <i>water</i> (gen. <i>wetenaš</i>), stind. <i>udán-</i> , řec.. <i>ὕδωρ</i> (gen.. <i>ὔδατος</i> < <i>tos</i>), lat. <i>unda</i> „vlna (na vodě)“, umber. <i>utur</i> , čes. <i>voda</i> , <i>vědro</i> , <i>vydra</i> , angl. <i>water</i> , něm. <i>Wasser</i>
(vesna, jaro)	wésr̥ /wósr̥ / (gen. , resp. wésen-os)	řec. <i>Φέαρ</i> > <i>ἦρ</i> , gen. hom. (<i>F</i>) <i>έαρως</i> , att. <i>ἦρος</i> , lat. <i>vēr</i> , čes. <i>vesna</i>
(zrno)	g' r̥ H ₁ nóm	lat. <i>grānum</i> , angl. <i>corn</i> , něm. <i>Korn</i> , čes. <i>zrno</i>
(zvěř)	g ^h wér	řec. <i>θήρ</i> , lat. <i>ferus</i> „šelma“, čes. <i>zvěř</i> , angl. <i>deer</i> „vysoká zvěř, jelen“, něm. <i>Tier</i> „zvíře“ ā, ē, ī, ō, ū, ī ō ū %

Adjektiva:

(ἀνωφελής)	-H ₃ b ^h ele-	řec. (myk.) no-pe-re-a ₂ = <i>-ōpheleha</i> , att. ἀν-ωφελῆ (nom. pl. n.) „neuzitečný“
(dlouhý)	dólH ₂ g ^h o-/dl̥	H ₂ g ^h o- řec. <i>δολιχός</i> „dlouhý“, stsl. <i>dlъgъ</i> , čes. <i>dlouhý</i>
[ale i	[d]lóng ^h o-:	lat. <i>longus</i> , angl. <i>long</i> , něm. <i>lang</i>]
(hladký)	gleH ₂ d-	lat. <i>glaber</i> , čes. <i>hladký</i> , něm. <i>glatt</i>
(lehký)	H ₁ le(n)g ^{wh} -	řec. <i>ἐλαχύς</i> „malý“, lat. <i>levis</i> „lehký“, čes. <i>lehký</i> , <i>lze</i> , angl. <i>light</i> , něm. <i>leicht</i> „lehký“

(malý, málo)	péH ₂ u	řec. <i>παῖς</i> „chlapec“, lat. <i>puer</i> „chlapec“, paulus „skrovný“, <i>parvus</i> „malý“
(plný) <i>full</i> , něm.	pl̥ H ₁ nó-	řec. <i>πλήρης</i> , lat. <i>plēnus</i> , čes. <i>plný</i> , angl. <i>voll</i> „plný“
(roční, letitý, starý)	wetos	řec. (<i>F</i>) <i>ἔτος</i> „rok, léto“, lat. <i>vetus</i> „letitý, starý“, <i>vitulus</i> „roční (tele)“ /od tohoto slova je odvozeno toponymum <i>Italia</i> /, čes. <i>vetchý</i>
(sladký)	swéH ₂ du-	řec. (att.) <i>ἡδύς</i> , lat. <i>suavis</i> „lahodný“, angl. <i>sweet</i> , něm. <i>süss</i> „sladký“
(těžký) „těžký“,	g ^w ṛ̥ H ₂ ú-	stind. <i>gurú-</i> „těžký“, řec. <i>βαρύς</i> , lat. <i>gravis</i> snad i čes. <i>horší</i>
(tučný, žírný) [ale srov. i (tučný, žírný) b ^h eng-:]	b ^h g ^h ú-	stind. <i>bahú-</i> „hojný“, řec. <i>παχύς</i> „hustý, tlustý“ řec. <i>πίων</i> „tučný“, lat. <i>pinguis</i> „úrodný, plodný, dobře živený“, ale i „pitomý“, a srov. asi rovněž čes. <i>pěkný</i>
(žlutý)	g ^h el-	řec. <i>χλωρός</i> „žlutozelený“, lat. helvus „medově žlutý“, čes. <i>zlatý, žlutý</i> i <i>zelený</i> , angl. <i>yellow</i> , něm. <i>gelb</i> „žlutý“, angl./něm. <i>gold, Gold</i> „zlato“

Slovesa:

(bodat)	b ^h ed ^h H ₂ -	lat. <i>fodiō</i> „bodám“, čes. <i>bodat</i>
(brát, nést)	b ^h er-	řec. <i>φέρω</i> , lat. <i>ferō</i> „nesu“, čes. <i>brát</i> , angl. <i>to bear</i> „(s)nést, rodit“, něm. <i>gebären</i> „rodit, plodit“
(bájit, pravít, mluvit)	b ^h eH ₂	řec. <i>φαμί</i> > att. <i>φημί</i> „pravím“, lat. <i>fātur</i> „praví“, <i>fāma</i> „pověst“, <i>fābula</i> „bajka“, čes. <i>bájit, bajka</i>
(být)	b ^h weH ₂	řec. <i>φύω</i> „plodím, dávám růst“, lat. <i>fuī</i> „byl jsem“, <i>fore</i> „že budu“ (inf. fut.), čes. <i>být, byl</i>

[Pozn.: Prézenní tvary *verba existentiae* od „nedokonavého“ kořene H₁es se nacházejí sub IV, B]

(dávat)	deH ₃ -	řec. <i>δίδομι</i> , lat. <i>dō</i> , čes. <i>dávám</i>
(jíst)	H ₁ ed-	řec. <i>ἐσθίω</i> , lat. <i>edō</i> , čes. <i>jíst</i> , angl. <i>to eat</i> , něm. <i>essen</i>
(chápat se, uchopit)	(s)kap-	lat. <i>capīō</i> „chytám, беру“, angl. <i>to have</i> , něm. <i>haben</i> „mít“
(jít)	H ₁ ei-	řec. <i>εἶμι</i> , lat. <i>eō</i> , čes. <i>jít</i> , stangl. <i>eōde</i> „šel“
(klást, dělat)	d ^h eH ₁ -	řec. <i>τίθημι</i> „kladu“, lat. <i>faciō</i> „dělám“, angl. <i>to do</i> , něm. <i>tun</i>
(krýt)	(s)teg'-	řec. <i>στέγω</i> , lat. <i>tegō</i> , něm. <i>decken</i>
(mínit, pamatovat)	men-	řec. <i>μémνημαι</i> , lat. <i>meminī</i> „pamatuji“, <i>mēns</i> „mysl“, čes. <i>mínit</i> , <i>pamatovat</i> , angl. <i>to mean</i> , něm. <i>meinen</i> „mínit“
(malovat, psát)	peik'/peig'-	řec. <i>πίναξ</i> „tabulka, obraz“, lat. <i>pinguō</i> „maluji“, čes. psát
(mísit)	meik'-	řec. <i>μείγνυμι</i> , lat. <i>misceō</i> , čes. <i>mísit</i> , a./n. <i>to mix</i> , <i>mischen</i>
(mít rád, líbit se)	leub ^h -	lat. <i>libīdō</i> „vášeň“, <i>libet</i> „libí se“, čes. <i>líbit se</i> , angl. <i>to love</i> , něm. <i>lieben</i> „milovat“
(mlít)	melH ₂ .	lat. <i>molō</i> , čes. <i>mlít</i> , angl. <i>meal</i> „mouka, jídlo“
(mýt)	leuH ₃ .	řec. <i>λούω</i> , lat. <i>lavō</i> „myji“, čes. <i>lázeň</i>
(obracet, stávat se)	wert-	lat. <i>vertō</i> „obracím“, čes. <i>vracet</i> , <i>vrata</i> , rus. <i>vremja</i> „čas“, něm. <i>werden</i> „stávat se“
(okoušet)	g'eus-	řec. <i>γεύομαι</i> „okouším“, lat. <i>gustō</i> „ochutnávám“, dále srov. něm. <i>kosten</i> ve významu „ochutnávat“ („koštovat“), nikoli „mít cenu, stát“; z něm. převzato čes. <i>okusit</i> , <i>kousat</i> , <i>zkusit</i>
(opouštět)	leik ^w -	řec. <i>λείπω</i> , angl. <i>to leave</i>
(péci)	pek ^w -	řec. <i>πέσσω</i> , lat. <i>coquō</i> „peku“, <i>coq-/popřina</i> „jidelna“, čes. <i>péci</i>
(pít)	peH ₃ i-	řec. <i>πίνω</i> , lat. <i>bibō</i> , <i>pōtō</i> , <i>pōtum</i> „nápoj“, čes. <i>pít</i>
(pletu)	plek(t)	řec. <i>πλέκω</i> , lat. <i>-plectō</i> „pletu“, <i>amplector</i> „objímám“, čes. <i>plést</i> , něm. <i>flechten</i> „plést“

(plnit)	pleH ₁ -	řec. <i>πίμπλημι</i> , lat. (<i>im</i>) <i>pleō</i> „naplňuji“, čes. <i>plním</i> , angl. <i>to fill</i> , něm. <i>füllen</i>
(posílat)	H₁i-H₂g'é-(toi)	řec. <i>ἵημι</i> „posílám“ (= att. <i>ἵεται</i> /3. os.sg. med./ „žene se“)
(znát, poznávat)	g'neH ₃ -	řec. <i>γινῶσκω</i> , lat. <i>nōscō</i> „poznávám“, čes. <i>znát, poznávat</i> , angl. <i>to know</i> , něm. <i>kennen</i> „znát“
(prosit)	prek'-	lat. <i>precor, po(rc)scō</i> „prosím“, čes. <i>prosit</i> , něm. <i>forschen</i> „bádat, zkoumat“
(prostírat)	sterH ₃ -	řec. <i>στόρνυμι</i> , lat. <i>sternō</i> , čes. <i>prostírat</i> , něm. <i>streuen</i>
(přicházet, kráčet)	g ^w em-j-	řec. <i>βαίνω</i> , lat. <i>veniō</i> , angl. <i>to come</i> , něm. <i>kommen</i>
[Pozn.: Slovesný kořen <i>ἐρχ-/ἐλθ-</i> „přicházet, přijít“:		
3. sg. préz. med.	<i>H₁erg^h-</i>	řec. <i>ἔρχ-(εται)</i> „přichází“
3. sg. aor. akt.	<i>(H₁)e-H₁lud^het</i>	řec. (hom.) <i>ἦλθε</i> „přišel“]
rodit /se/)	g'enH₁-	řec. <i>γίγνομαι</i> „rodím se“, stind. <i>ajananta</i> = řec. <i>ἐγένοντο</i> „narodili se“, lat. <i>gigno</i> „rodím“, angl. <i>kin</i> „příbuzenství“
(sbírat, mluvit, číst)	leg'-	řec. <i>λέγω</i> „mluvím“, <i>legō</i> „čtu“, něm. <i>lesen</i>
(sedat, sedět)	sed-	řec. <i>ἕζομαι</i> „sedám si“, lat. <i>sedeō</i> „sedím“, čes. <i>sedat, sedět</i> , angl. <i>to sit</i> „sedět“, něm. <i>sitzen</i> „sedět“
(sekat)	sekH ₁ -	lat. <i>secō</i> , čes. <i>sekat</i>
(snoubit)	sneub ^h -	lat. <i>nūbō</i> , čes. <i>snoubit</i>
(stavět, budovat)	demH ₂ -	řec. <i>δέμω, δόμος</i> „dům“, lat. <i>domus</i> „dům“, čes. <i>dům</i>
(stavět /se/, stát)	stH ₂ -	řec. (att.) <i>ἵστημι</i> „stavím“, <i>ἑστηκα</i> „stojím“, lat. <i>stō, stāre</i> „stojím, stát“, čes. <i>stát</i> , angl. <i>to stand</i> , něm. <i>stehen</i>
(stoupat, kráčet)	steig ^h -	řec. <i>στείχω</i> „kráčím“, lat. <i>ve-stīg-ium</i> „stopa“, čes. <i>stoupat</i> , něm. <i>steigen</i> „stoupat“, <i>Stiege</i> „schody, schodiště“
(střežit, milovat)	sterg-	řec. <i>στέργω</i> „miluji“, čes. <i>střežím</i>
(šinou se, klesat)	sleH ₂ bo-	lat. <i>lābor</i> „klesám“, čes. adj. <i>slabý</i> , angl. <i>to sleep</i> „spát“,

něm. *schlafen* „spát“, *schlaff* „chabý“

(šít)	sjeuH ₁	lat. <i>suō</i> , čes. <i>šít</i> , angl. <i>to sow</i>
(tajit, loupit) <i>skrývá</i> “, resp. „zloděj“ a je rovněž odvozeno od ie. slovesného kořene <i>(s)tāi-</i> „tajně něco konat“. [Toto sloveso je doloženo i na starolat. nápise CIL I ² .4 z Říma, datovaném do poloviny 6. stol. př. Kr. :... <i>duenos med fecet en manom einom duenoi, ne med malos tatod</i> („/člověk/... dobrý mě zhotovil ...(?)... pro /člověka/ dobrého, ať mě zlý /člověk/ <i>neukradne</i> “); příslušný ie. výraz pro „zloděje“ bývá nalézán i v českém toponymu <i>Všetaty</i> (u Rakovníka), jehož znění bývá interpretováno jako „všichni (jsou) zloději“.	srov. řec. <i>τηταω</i> „olupuji“, spojované se stind. <i>stāyat</i> „tají, „zloděj“, ale i čes. <i>tajit</i> či staroir. <i>tāid</i> a stsl. <i>tatъ</i> , což obojí znamená taktéž „zloděj“ a je rovněž odvozeno od ie. slovesného kořene <i>(s)tāi-</i> „tajně něco konat“. [Toto sloveso je doloženo i na starolat. nápise CIL I ² .4 z Říma, datovaném do poloviny 6. stol. př. Kr. :... <i>duenos med fecet en manom einom duenoi, ne med malos tatod</i> („/člověk/... dobrý mě zhotovil ...(?)... pro /člověka/ dobrého, ať mě zlý /člověk/ <i>neukradne</i> “); příslušný ie. výraz pro „zloděje“ bývá nalézán i v českém toponymu <i>Všetaty</i> (u Rakovníka), jehož znění bývá interpretováno jako „všichni (jsou) zloději“.	
(téci)	sreu-	řec. <i>πέω</i> „teku“, <i>πέυμα</i> „tok, proud“, stind. <i>srāvati</i> (3. os. sg.) „teče“; viz i čes. <i>ostrov</i> (= stsl. <i>o-s(t)rovъ</i>) < <i>H₂mb^hi-srou-</i> , tj. „(místo) ob-tékané“, např. rovněž <i>O-s(t)rava</i> ; dále srov. angl. <i>stream</i> a něm. <i>Strom</i> „proud“
(tkát)	teks-	lat. <i>texō</i> , střhněm. <i>dehsen</i> „lámat, namáčet len“, čes. <i>tkát</i>
(ukazovat, říkat“)	deik’-	řec. <i>δείκνυμι</i> „ukazuji“, lat. <i>index</i> „ukazatel“ od <i>indicō</i> „ukazuji“, lat. <i>dīcō</i> „říkám“, něm. <i>zeigen</i> „ukazovat“, angl. <i>to teach</i> „učit“
(vát)	H ₂ weH ₁ -	stind. <i>vāti</i> „vane“, řec. <i>ἄησι</i> , stsl. <i>vějati</i> „vát“, něm. <i>wehen</i>
(vidět, vědět)	weid/woid-	řec. <i>ἴδεν</i> (aor.) „spatřit“, <i>(F)οἶδα</i> „vím“, lat. <i>videō</i> „vidím“, čes. <i>vidět</i> , <i>vědět</i> , něm. <i>wissen</i> „vědět“, angl. <i>wise</i> „moudrý“.
(volit, chtít)	welH ₁ -	lat. <i>volō</i> „chci“, čes. <i>volit/vůle</i> , angl. <i>I will</i> , něm. <i>wollen</i> „chtít“
(vézt)	weg ^h -	lat. <i>vehō</i> , čes. <i>vézt</i> , <i>vůz</i> , angl. <i>waggon</i> „nákladní vagon“, <i>way</i> „cesta“, něm. <i>Wagen</i> „vůz“, <i>Weg</i> „cesta“
(žít)	g ^w jeH ₃ -	řec. <i>ζῶ</i> , <i>βίω</i> „žiji“, <i>βίος</i> „život“, lat. <i>vīvō</i> „žiji“, čes. <i>život</i> , <i>živý</i>

VII. Dokladový materiál pro ie. laryngály podle jejich vnitroslovního postavení (přehled osudů ie. laryngál na cestě do řečtiny, příp. do latiny (zpracováno hlavně podle H. Rixe 1992, str. 68-76, se značnou redukcí a s drobnými formálními úpravami od autora článku).

A) V postavení na začátku slova před vokály:

1. Na začátku slova před vokály se laryngála již v prajazyku zpravidla příslušným způsobem „zabarvovala“ a na cestě do jednotlivých jazyků mizela (jak v Ř, tak i v L; pouze v chetitštině se měnilo H_2/a v luvijštině H_2 i H_3/v náslovné ; srov. např. luv. *awis* < ie. *H₂owis* „ovce“).

Pro Ř, L, příp. Č aj.) platí: H_1esti : řec. *ἔστί*, lat. *est*, čes. *jest*, got. *ist*, chet. *eszi* (zabarvení *e*-ové),

$H_2enti > Hanti$: řec. *ἀντί*, lat. *ante* „před“ (zabarvení *a*-ové),

$H_3ek^w-se- > Hok^w-se-$: řec. *ὄψεται* „uvidí“ (fut.) (zabarvení *o*-ové).

2. Totéž v podstatě platí i před slabičnými souhláskami :

$H_3 ób^h- -; H_3 b^h- -$: řec. *ὀμφαλός*, lat. *umbilicus*, sthněm. *nabulo*, něm. *Nabel* „pupek“ (srov. i III, H_3 na str. 8).

3. Před souhláskami (kromě *j*) má řečtina na začátku slova prothetický vokál *e-*, *a-*, *o-* (arménština mívá *a-* nebo *e-*); doklady viz výše hlavně sub H_2 na str. 6-7, srov. zvl.:

(sub „vát“) $H_2 weH_1ti$: řec. hom. *ἄησι* „vane“ (3. os.), stind. *váti* - proti českému *va-ne* nebo něm. *wehen* „vát“(obojí bez prothese);

(sub „muž“) $H_2nēr$: řec. *ἀνῆρ* „muž“; bez prothese je však sabellsko-latinské cognomen *Nero* „Muž“;

(sub „hvězda“) $H_2stēr$: řec. *ἀστήρ* „hvězda“, bez prothese lat. *stella* < *stēr-lā*; avšak viz náslovnou laryngálu v chetitském *astērza* „hvězda“; srov. i angl. *star* a něm. *Stern*.

4. Před polosamohláskovým *j* vzniká v řečtině z laryngály na počátku slova *dz* (nebo metatezí *zd*):

$Hjugóm$: řec. *ζυγόν* – proti lat. *iugum*, stind. *yugám*, chet. *jugan*, stsl. *igo*, čes. *jho*, got. *juk*, něm. *Joch*, angl. *yoke*.

B) Uvnitř slova:

1. V postavení mezi vokály všechny tři laryngály zcela mizí po *e*, *a*, *o* (s příslušným výsledným zabarvením vokálů a s jejich kontrakcí v dlouhé monoftongy), kdežto po *i*, *u* se dá alespoň jejich někdejší existence rozpoznat podle toho, že zůstává zachována hranice mezi slabikami:

$deH_3-e-ti > doH_3oti$: řec. hom. *δῶσι*, resp. *δῶσι* (3. os. sing. konj. aor.),

$H_3b^hruH_3-es$ (gen. sing.): řec. *ὄφρυς*, gen. *ὄφρύ-ος* „brva“, čes. *brva*, *obrví*; český výraz „obrví“, doložený i v stsl. *obrъvъ*, má v řečtině i češtině náslovné *o-* (*AB*), pokládané v řečtině za prothetický vokál, nahrazující náslovnou laryngálu). Na slovanské půdě může jít spíše o prefix *ob-*, což vede k otázce, zda také uvedené řecké *o-* nemůže být vysvětleno

z prefixu *opi*, jak navrhuje např. Eric Hamp (VB). Viz i výše na str. 4, a rovněž sub III.H₃ na str. 7 pod záhlavím „brva, obrví“.

2. V postavení mezi vokálem *e* a konsonantou vzniká z laryngál H_1, H_2, H_3 dlouhé $\bar{e}, \bar{a}, \bar{o}$, ale z iH, uH dlouhé \bar{i}, \bar{u} :

$bheH_3-neH_2$ (AB) nebo $bhoH_2-neH_2$ (HR): řec. (dór.) $\varphiωνά$, att. $\varphiωνή$ „hlas“,

$H_3b^hrúHs$ (nom. sing.): $\acute{o}\varphi\rho\delta\zeta$.

3. V postavení mezi dvěma konsonantami vzniká v řečtině krátké *e, a, o*, kdežto latina tu všude má *a*:

dH_3tos : řec. $\delta\omicron\tau\acute{o}\zeta$ (adj. slov.) - na rozdíl od $-deH_3$ v 3. os. sing. $\delta\acute{\iota}\delta\omega\sigma\iota$ - proti lat. *datūs*,

H_2enH_1-mos : řec. $\acute{\alpha}\nu\epsilon\mu\omicron\zeta$ „vítr“, srov. lat. *animus* „duch“ (< *anamos*, srov. osk. *anams*),

$pH_2té(r)$: řec. $\pi\alpha\tau\acute{\eta}\rho$ „otec“, srov. lat. *pater*

4. V postavení mezi konsonantou a vokálem laryngála mizí (se zabarvením vokálů v hlásky *e, a, o*):

d^hH_1-ent- > ř. $\theta\acute{\epsilon}\nu\tau\omicron\zeta$ (gen. sg. part. prez. aor. od $\tau\acute{\iota}\theta\eta\mu\iota$);

b^hH_2-ent- > ř. $bhant-$ > $\varphi\acute{\alpha}\nu\tau\omicron\zeta$;

dH_3-ent- > $dont-$ > ř. $\delta\acute{o}\nu\tau\omicron\zeta$;

$woid-tH_2e$: řec. $\omicron\acute{\iota}(\delta)\sigma\theta\alpha$ „víš“.

5. V postavení za konsonantou + slabičným $+H_1$ a před konsonantou vzniká v řeč. $\rho\eta, \epsilon\rho\epsilon$,

za ksn + slabičným $+H_2$ a před ksn vzniká v řeč. $\rho\alpha, \alpha\rho\alpha$,

za ksn + slabičným $+H_3$ a před ksn vzniká v řeč. $\rho\omega, \omicron\rho\omega$, ale v lat. je vždy $r\bar{a}$;

podobně vzniká za $+H_1$ nebo $+H_2$ anebo $+H_3$ v řečtině $\lambda\eta, \epsilon\lambda\epsilon$ nebo $\lambda\alpha, \alpha\lambda\alpha$ anebo $\lambda\omega, \omicron\lambda\omega$ (a v lat. $\bar{l}\bar{a}$),

stejně vzniká za $+H_1$ nebo $+H_2$ anebo $+H_3$ v řečtině $\mu\eta, \epsilon\mu\epsilon$ nebo $\mu\alpha, \alpha\mu\alpha$ anebo $\mu\omega, \omicron\mu\omega$ (a v lat. $\bar{m}\bar{a}$),

i podobně za $+H_1$ nebo $+H_2$ anebo $+H_3$ v řečtině $\nu\eta, \epsilon\nu\epsilon$ nebo $\nu\alpha, \alpha\nu\alpha$ anebo $\nu\omega, \omicron\nu\omega$ (a v lat. $\bar{n}\bar{a}$);

Viz např. ie H_1-tos a z něho vznikající řecké (homérské) $\kappa\alpha\sigma\acute{\iota}\text{-}\gamma\upsilon\eta\eta\tau\omicron\zeta$ „bratr“ od $\gamma\acute{\iota}\gamma\upsilon\omicron\mu\alpha\iota$ „rodím se, pocházím, stávám se“ (srov. s ním lat. $(g)n\bar{a}\text{-}tus$, part. perf. od $n\bar{a}\text{-}scor$ „rodím se“), avšak viz naproti tomu ie H_1-tis s následujícím řeckým dvojslabičným kořenným $\gamma\acute{\epsilon}\nu\epsilon\sigma\iota\zeta$ „zrození“ (ale opět ve srovnání s latinským jednoslabičným kořenným $n\bar{a}\text{-}ti\bar{o}$ „národ“);

anebo srov. i ie. $g^w H_1-tos$ s jinak dále nediferencovaným řeckým $\beta\lambda\eta\tau\omicron\zeta$ „zasažený“, tj. slovesným adjektivem od $\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ „házím“.

6. V postavení za konsonantou + slabičnou likvidou (či nazálou) + laryngálou a před vokálem vzniká v řečtině *a* + slabičná likvida nebo nazála:

$g^w H_1$ -ent (3. pl. inj. aor. od βάλλω): řec. g^w alon > hom. βάλων, att. ἔβαλον; avšak srov. hom. βελεμνα „střely, kopí“ < $g^w H_1$ -mnH₂ (nom. pl.)

7. V postavení mezi konsonantou + laryngálou a slabičnou likvidou (či nazálou) vzniká v řeč. *e*, *a*, *o*, podobně jako sub B 4 :

dhidhH₁- t-és, didH₃- t-és: řec. τιθέντος, διδόντος (gen. sg. part. préz.).

8. V postavení mezi vokálem a slabičnou likvidou (či nazálou), ale jen v některých koncovkách, platí :

teH₂ -m (ak. sg.) > *tām*: řec. dór. τὰν, att. τὴν, lat. *is-tam*; teH₂ - s (ak. pl.) > *tāns*: řec. τὰς, lat. *is-tās*.

C) Na konci slova:

1. Častý bývá závěr slova na *e*, *a* _{ei} *o* + H₁, H₂ _{ei} H₃, čehož výsledkem je řecké dlouhé -ē, -ā

_{ei} -ō:

bheH₃neH₂: řec. (dór.) φωνά, att. φωνή „hlas“.

2. Ale viz i výrazy končící na *i* _{nebo} *u* + H₁ _{ei} H₂, jež dávají na konci slova *i/j* _{nebo} *u/w* + řecké -e _{ei} -a:

H₃ek^w - iH₁ > H₃ok^w - iH₁: řec. ὄκγε > ὄσσε „oči“,

tri-H₂: řec. τρία „tři“,

doru-H₂: řec. hom. δοῦρα < δόρφα „oštěpy“.

3. I slova se závěrečnou slabikou, obsahující konsonantu + laryngálu H₁ _{ei} H₂, končí na krátké -e _{ei} -a:

paidH₁: řec. παῖδε (1., 4. du.),

tuōmntH₂: řec. σώματα (1., 4. pl.).

VIII. Závěr: Hlavní obecné rysy laryngální teorie jsou globální, detaily nám však často unikají, jednak pro přílišnou časovou vzdálenost prajazykových jevů, jednak pro určitou spekulativnost této teorie, která není s to bezpečně prezentovat jazykové detaily, nezachycené pímem. Tato okolnost nám jednak nedovoluje dokumentovat konkrétní podobu předpokladatelných jevů, a nadto nám zcela unikají některé podrobnosti proto, že je zatím mysl odborníků eventuálně vůbec nezaregistrovala (zkrátka že jsou nedoložené, a zároveň ale nikým doposud ani nepředpokládané – přičemž i sama eventuelní předpokladatelnost těchto jevů, i když je v budoucnu vyslovíme, zůstává neprokazatelná. Platí tedy nejen, že věci dnes předpokladatelné nemůžeme dokázat, ani o nich rozhodnout, jak se uskutečnily, ale že musíme počítat i s tím, že nám řada věcí stále uniká a my se nemůžeme dopátrat toho, co nám zatím uniká nebo již uniklo. Nanejvýš se postupně některé z jevů, které nám zatím zůstávají utajeny, dostanou mezi jevy předpokladatelné, ale tím se nemusejí stát prokázanými.

Zůstáváme tedy tak trochu na půl cesty a musíme jen doufat, že aspoň to shora uvedené, co je jádrem laryngální teorie, tj. ona oklika cestou přes konsonanty ke klasifikaci vokálů, bude v budoucnu spíše dále domýšleno a upřesňováno, nežli vyvraceno.